i méně všímavý člověk brzo poznává zhoubu a zmrtvění v přírodě; poznává, že jest těch živých přelétavých květů méně a krajina že ochuzena o kus krásy, o kus života.

Pražští hoši přemnozí takové zabijáctvo arci umějí také dobře, ale ti daleko široko v zaprášených pustinách kolem Prahy nemají už nic pěkného ani cenného, co by z krásného hmyzu ze světa sprovodili.

Zabíjejí tedy jen sprosťáčky a rozšiřují svou činnost na trápení brouků, kteří jim snadno neutekou. Onehdy jsem viděl skupinu mládeže ve vinohradském parku, dychtivě obstupující kluka pěkně oblečeného, který skelnou čočkou pálil broučka. Právě když jsem ke skupině došel, vzkřikl kluk radostně: „Už je mrtev!"

Ten klouček na této cestě to může přivésti daleko.

Malý čtenář 29, 1910, s. 114–116

Nešťastné děti

Obrázek z přírody od Zikmunda Wintra

Slunce sklánělo se k vrchům šumavským, už se jich dotýkalo, už je líbalo a v záplavě červených oblaků nořilo se kamsi, aby si odpočinulo od celodenní veliké práce. Ten den topilo a hřálo nemilosrdně. Však to znát na silnici, kudy kráčíme z lesa domů. Všecka v prachu vyschlá, žíznivá, a květiny i tráva podél příkopů zvadlé. Každý i lehčí krůček zdvihá ze země celou závěj prachu, vůz hromotluk, jenž mne předejel, zbouřil dokonce hustý oblak prachových šedých chuchvalců, a ty ulehaly na zvadlých květech a travách při silnici.

Jdu s obdivem, hledě k tomu krvavému slunci nad Šumavou, které zapadajíc ještě horkem dýchá. Vtom šlehne mi proutí o nohu. Pohlédnu, šest proutků osikových nizounkých stojí na samé silnici při kraji příkopu.

Jak se dostaly sem na cestu? Snad zbytky staré osiky, která tu zahynula. Listy těch šesti proutků všecky zaprášeny tak, že zelené barvy pod tím popelavým závojem neviděti.

Však hle! Pozoruji, že na jednom lístku, hle, tu i na druhém, třetím, sedí malinký tvoreček, malinká housenka, také zabalená ve šlojíř šedý jako nějaká jeptiška. Pátrám, zajímá mne to, a shledávám brzo, že na každém proutku jeden takový uprášený tvoreček, jedna šedivá sestřička.

A poznávám je brzo, kdo jsou, jakého rodu jsou. Rodiče jejich a všecek rod nosí na zádech hermelín, bílý čistý hermelín s černými ťupkami. Křídla jejich též jsou bílá, ale černými čárkami pěkně mramorovaná. Inu, hezký pohled na takového hermelínového nočního motýle, je něžný zjevem svým, a ten hermelínový kožíšek na zádech činí z něho takového nějakého motýlového šlechtice.

Ale v tomto případě, kdy, hledajíc matka hermelínová pro své děti byt a stravu, našla ji na uprášené silnici horské, v tom případě osvědčila se šlechtična v hermelínu být velmi hloupou.

Na silnici posadí děti své!

Pravda, podle zvyků v rodině, kde musí míti každé dítě svoji výživu pro sebe, položila paní máti na každý osikový proutek po jednom vajíčku, aby vylíhlá housenka pak měla celý proutek, všecky na něm listy za apanáži pro sebe. Učinila tak dobře a dle zvyku rodu svého. Ale že to provedla na silnici, nešlo mi nikterak do hlavy.

Inu, hloupá paní v hermelínu! Až housenky by vzrostly tolik, že je postřehne lidské oko každé, první kluk uličník z naší vsi potluče, zničí ty opuštěné děti motýlové, o nichž matka byla přesvědčena, že je před svou smrtí usadila bezpečně a dobře. Ostatně může některá kráva nebo všetečná koza slupnout všech šest proutků i s housenkami hned teď, nežli povyrostou. Divím se, že jich už nesnědly. Asi ten prach chránil od smrti rostlinu i housenky.

I umínil jsem sobě, že zachráním život těm tvorečkům, opatrně jsem utrhl šest lístků, na nichž sedělo šest malých uprášených housenek, a donesl je domů.

Krásný a šlechetný úmysl můj nebyl tentokráte ten, abych si housenky v škatuli vychoval a vylíhlého motýle probodl, otrávil a vpravil do sbírky, nýbrž mínil jsem je vychovati doma do vzrostu a pak je odevzdati přírodě zas, ale už ne na silnici, nýbrž někam do bezpečnějšího místa.

Vybrána veliká škatule prostorná, aby hosté moji měli všechno pohodlí. Věděl jsem, když se budou dobře mít, že porostou jako vrby u vody, tedy zatímní byt, zatímní vězení ať je volné a příjemné. Škatule naplněna čerstvým čistým listím osikovým, přikryta jemným florem, aby vzduch měly moje housenky. Také jsem je na přivítanou trochu pokropil vodou, abych smyl z nich šedý plášť prachu silničného.

Vedlo se jim dobře, a prospívaly patrně den ke dni. Dvakrát, třikrát se v době krátké svlékaly ze šatečků, které jim byly těsny, a jejich nový převlečník vždy byl větší a větší i zelenější.

Hosté moji vzali na sebe už obyčejnou svou dospělou podobu a zvláštní svůj ráz. Mají totiž, když dospívají, velikou tvář rovnou, červenou, vypadají jako hlava nějaké hodně narudlé báby v čepci. A zlé nějaké babičky, neboť z té tváře jejich čouhají silná černá kusadla.

Když tedy na mne ze škatule již hledělo šest rudých stařeckých tváří v šesti čepcích, uznal jsem za moudré, vynésti hosty do volné přírody, kamž náležejí. Vyhledám strom, příhodný strom a mladý, aby potravu měly ty hermelínové děti měkkou, tak mladou a hedvábně jemnou, jak si to přála matka jejich, jenže to provedla nemoudře.

Já to pořídím moudřeji. Jsemť muž, který má rozum, a ta hermelínová matka jejich ho neměla.

Vyhledal jsem strom osikový mladistvý, jenž stál na stráni sám při louce. Vybral jsem jej proto, že nebyl při cestě, kde každému stromu hrozí nebezpečí od hrubých lidí, vybral jsem jej, že stál samoten, neboť jsem doufal, že se z něho mí schovanci nevystěhují snadno, a já moha den co den míti je na očích, budu moci těšiti se z jejich živobytí a prospívání.

Slavnostně jdu pro škatuli, abych hosty odnesl. Na rozloučenou se s nimi rozžehnám. Otevru flor – a ejhle – z jedné mojí schovanky teče zelená krev; zraněná chudák se svíjí. Vedle ní brousí sobě tesák její sestra. Věděl jsem, kolik uhodilo. Také jsem dávno věděl, že kusadla nemá rod hermelínů nadarmo a že se brání jimi, ale to mne nenapadlo, že se budou kousat sami mezi sebou. Sestra sestru, bratr bratra.

Popadla mne zlost. Povídám jim: Potvory šelmovité, co se koušete mezi sebou, nejste přece Češi, jste jen housenky, jste u mne hosty, jste všecky stejné ve svobodě i ve vězení, a koušete se! Kdybyste, šelmy, měly aspoň trochu toho humanismu mezi sebou! Čert vás, kdybych věděl s veškerou jistotou, že tu smrtelnou ránu svému sourozenci udělala tahle tlustá larva v čepci, vyhodil bych ji oknem, vyhodil!

Když jsem svůj spravedlivý hněv utišil, oddělil jsem smrtelně raněného mrzáčka od ostatních a zanechav ho doma ve špitále, odnesl jsem pět zelených housenek na osiku k louce. Trpělivě jsem čekal, až jedna po druhé ze svého dosavadního vězení vylezla na větvici stromu osikového. Popřál jsem, hově jejich aristokratickému pudu, každé z nich větvičku jinou, aby každá měla svůj okres blahobytu.

Promluvil jsem k nim: Měl bych mít na vás zlost, že jste ukousaly svoji sestru, ale když jste taková kousavá slota, budiž, odpouštím vám, jenom teď se tu moudře zachovejte, rosťtež a prospívejte až do konečné svojí proměny a do vyvrcholení svého života, až do křídel a vzletu. Svatá máti příroda ochraniž vás, sirotky, ode všeho úrazu, a já budu nad vámi také držeti svoji ochrannou ruku!

Po dvou asi dnech pochoval jsem nakousnutou housenku, která zemřela souchotinami, vysílením. Pak den co den chodil jsem, jakmile došla pražská pošta s novinami o Rusech a Port Arturu, vždy ke stromu od louky, ohledával jsem větve a počítal své schovanky, neschází-li žádná, a pak, vstoupiv do stínu, četl jsem o pobratimci Rusovi s hněvem a lítostí, jak se mu špatně vede. Již první den svého dozoru shledal jsem jednu tu zelenou mršku ne na listech, ale na pni; lezla dosti mrštně po něm dolů.

Hola! Nespokojená! Co se ti na stromě nelíbí, proč z dobrého bydla utíkáš? Z dobrého bydla, huso, rozumíš? Kam utečeš? Do louky? Tam na trávě špatně se popaseš, tam tobě hlad, smrt, co tropíš! Huso! Hajdy, vrať se!

A proutkem ťukaje do její tváře a do čepce hnal jsem ji zpět do zeleného bydla, kde čekala hostina.

Druhý den spočetl jsem jen tři. Dvě utekly. Trápilo je dobré bydlo. Hledaly jinou vlast, tahle jim nechutnala, a nenašly, nemohly najíti jiné, lepší. Nebylo jí daleko široko vůkol.

Hledal jsem kolemkol v trávě – ale nenašel jsem uprchlíků, tráva kolem dokola jako zelený oceán, a vystěhovalci v něm zmizeli a jistě zhynuli.

Inu, jsou tu tři na stromě, ty jedí, je viděti na osice, že nejeden prut její holý a ratolesti zmizely v kusadlech mých vychovanců. Spokojím se, že jsem přírodě zachránil tři její děti, pěkné, statné děti, ty se nehnou ze stromu, to je patrno; vítr hází dosti nepřívětivě větvicemi, ale moje zelené babky v čepcích drží se pevně a házejí se s větvicemi, a zdá se dokonce, že se jim ta houpačka líbí.

Tak mine kolik dní.

Vždy přicházím, počítám, shledávám se s nimi, chválím je, jak se dobře drží a jak už jsou velky. Ta velikost mne sic znepokojovala. Zvláště tenkrát, když přistihl jsem některou, že pojedši na proutku všecko listí, zůstala na něm, aby se v slunci koupala.

To je nebezpečná věc.

Kluci teď chodí po oříškách, uvidí takové divné zelené tělo, bude zle! Lépe je, když se kryje listím a v listí. Zelená barva mých schovanek je beztoho jejich ochranou, tedy nač tak drze lézt na slunce? Skromnost hezká ctnost, řídká sic, zvlášť u mládeže, ale hezká.

Než jsem se dal do čtení o žlutém plemeni, které jako kočka mrštná kouše ruského bodrého medvěda do huňatého kožichu, několikrát jsem přiměl neopatrné své vychovanky ťukáním do čepce, aby se uklidily do zátiší pod listy a nestrkaly ten svůj čepec tak dopředu a do slunce.

Jednoho dne blíže stromu zřím, kterak tlustý drozd se mi tam na větvi podezřele otáčí. Popadla mne zlá předtucha. Zrychlím krok, skoro utíkám, abych ho zahnal. Zahnal jsem ho, ale zelenou moji schovanku odnesl s sebou.

Upřímně jsem se zazlobil. Mám drozda rád, jeho flétnu altovou rád slýchám, ale tohle mi, lupič mizerná, neměl způsobiti.

Chovám ty osiřelé děti teď pátou neděli, a on mi je přijde sníst! Tak hezky zpívá, a uvnitř takový lotr!

Chvatně hledám mezi listy, kolik vlastně mi těch potomků hermelínových snědl. Měl jsem strach, že všecky – ale ne, jen jednu urval, patrně tu koketu, která se slunila tuze v popředí, nedbajíc mých napomínání a mého varování, která jsem jí podával přec jasně dost, strkaje jí proutek do tváře a do čepce. Je pryč.

Zbyly dvě. Nu, aspoň zachránil jsem přírodě děti dvě.

Asi dva dni potom byl jsem nepříjemně dotčen. Dlouho stál jsem u stromu a nechtělo se mi čísti o Rusech a Japoncích. Hleděl jsem smutně na housenku, chovanku svou, která měla na těle zlověstné černé puntíky. Hrozný pohled! Mrtvola živá.

Ty puntíky navrtal lumek a vpustil navrtanými otvory do těla mojí zelené přítelkyně vajíčka, děti své, aby ji vyjedli. Moje schovanka ubohá stala se špejcharem takových přižloutlých cizopasníků, takových lichvářů, takové chasy, která tyje a žije z cizího. Měl jsem sto chutí celý ten špejchar i s nakvartýrovanou cháskou zničit jednou ranou, ale neučinil jsem tak. Bylo mi líto mojí vadnoucí a umírající dcerky hermelínovy, mojí schovanky, která přece ještě žila a žíti bude, dokud ti vetřelci hanební neprovrtají nit jejího života.

Lítostivě jsem pozoroval příští dny, kterak zelená barva její měnila se v chorobnou modř a žluť. Lítostivě byl jsem svědkem toho, kterak chudák cítila a umírala modře a zeleně, jakž to některé básnířky a básníci i u lidí pozorují. Viděl jsem konečně, jak hotové mouchy z jejího scvrklého mrtvého těla vylézaly a chutě letěly do světa hledat oběť jinou.

Tedy zbyla mi jediná schovanka ze šesti. Jediná! Ale ta byla hezká. Když se natáhla, vypadala jako nemalé cigáro, zelená její barva skvěla se jako brčál a zdálo se mi, že i ta červená, plochá, tvrdá tvář její dobře sluší k hedbávnému zelenému šatu jejímu. Měl jsem z ní radost. Aspoň jedna. A nebude již dlouho na stromě, je silně dospělá a musí brzo nechat pastvy a ulehnout v zátiší, aby jí v kukle narostla mramorovaná křídla a na záda aby se jí položil hermelínový kožíšek.

Radost má a naděje neměly dlouhého trvání.

Jednoho dne došla pošta, seberu noviny, jdu na louku – osika pryč. Mýlím se? To není možná. Osika nestojí. Snad není zle. Snad osiku vítr noční položil. Nedělám kroků. Dělám skoky. Osika pryč. Docela pryč. Nějaký dobrý člověk ji v noci uťal, usekal, snad aby si jí zatopil.

Zlý konec vzala poslední moje schovanka. Nešťastné děti. Nešťastné děti!

Tak jsem přírodě chtěl pomáhati, a tak to smutně dopadlo.

Malý čtenář 31, 1912, s. 6–7, 18–19

Oba texty vyšly dosud pouze časopisecky (Malý čtenář 1910 a 1912); v naší edici přizpůsobujeme pravopis současné kodifikaci při respektování osobitého autorova stylu.

V. B.